

تاریخ شفاهی
دفاع مقدس

روایت

مرتضی قربانی

جلد اول

در مسیر پیروزی

به کوشش: امیر رزاقزاده

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

۱ ۳ ۹ ۸

سرنشانه	قربانی، مرتضی، ۱۳۳۶-، مصاحبه‌شونده
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ شفاهی دفاع مقدس روایت مرتضی قربانی، به کوشش امیر رزاق‌زاده؛ ناظر محتوایی: یدالله ایزدی؛ ویراستار ادبی: زینب محمدخانی برچلوئی.
مشخصات نشر	تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، ۱۳۹۸-.
مشخصات ظاهری	ج: ۴۷۹ص. مصور (زیگی).
شابک	ج: ۱. : ۹-۱۷-۶۶۸۱-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
مندرجات	ج: ۱. در مسیر پیروزی.
موضوع	قربانی، مرتضی، ۱۳۳۶- -- خاطرات
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- خاطرات
موضوع	Iran-Iraq War, 1980-1988 -- Personal narratives
موضوع	سرداران -- ایران -- خاطرات
موضوع	Generals -- Iran -- Diaries
موضوع	سرداران -- ایران -- اصفهان
موضوع	Generals -- Iran -- Esfahan
شناسه افزوده	رزاق‌زاده، امیر، ۱۳۴۱- - مصاحبه‌گر
شناسه افزوده	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس
شناسه افزوده	Islamic Revolution Iranian Revolutionary Guards. Holly Defense Research and Documentation Center
رده بندی کنگره	DSR ۱۶۲۹
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۵۹۷۶۷۱۳

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

تاریخ شفاهی دفاع مقدس

روایت مرتضی قربانی

جلد اول: در مسیر پیروزی

به کوشش: امیر رزاق‌زاده

ناظر محتوایی: یدالله ایزدی

ویراستار ادبی: زینب محمدخانی برچلوئی

طرح جلد: محمد صمدی □ صفحه‌آرایی: سیده‌های خواوشی

لیتوگرافی و چاپ: مرکز چاپ-سلیپاه □ چاپ اول: ۱۳۹۸ □ ناظر چاپ: محمد بهروزی

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه □ قیمت: ۴۵،۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۱-۱۷-۹

کلیه حقوق متعلق به مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس است.

نقل از کتاب با ذکر مأخذ مجاز و هرگونه بهره‌برداری دیگر منوط به اجازه کتبی این مرکز می‌باشد.

۶۶۴۹۵۵۷۲ و ۶۶۴۸۱۵۲۱-۲

info@hdrd.ir

www.shop.hdrd.ir

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲

فرودین، مجتمع ناشران، طبقه اول، واحد ۴

فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی،

مجتمع ناشران فخررازی

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۵

جلسه اول: از کودکی تا آغاز جنگ تحمیلی

چکیده	۱۷
دوران کودکی	۱۷
کار، ورزش و تحصیل در نوجوانی	۲۱
شکل گیری شخصیت انقلابی	۲۹
فرار از خدمت سربازی	۳۲
قیام مردم، سرآغاز انقلاب	۳۳
پایگاه مبارزات در اصفهان	۳۵
نخستین فعالیت ها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی	۳۸
مشارکت در خنثی سازی کودتای نقاب	۳۹
مبارزه با اشرا در مناطق شرق کشور	۴۱

جلسه دوم: مقاومت در خرمشهر

چکیده	۴۳
آغاز جنگ	۴۴
آموزش نظامی در کانون توحید	۴۶
عزیمت به جبهه و استقرار در اهواز	۴۷
اعزام به خرمشهر	۵۰

- ۵۵.....تشکیل هسته مقاومت
- ۵۷.....نخستین رویارویی‌ها با دشمن
- ۶۰.....تشکیل خطوط مقاومت در خرمشهر
- ۶۱.....وقایع روز هفتم تا نهم مهر
- ۶۲.....وقایع روز دهم مهر

جلسه سوم: اشغال خرمشهر

- ۶۷.....چکیده
- ۶۸.....سردرگمی دشمن
- ۷۱.....هجوم عراقی‌ها در روزهای سیزدهم و چهاردهم مهر
- ۷۵.....تصرف جاده اهواز - آبادان
- ۷۹.....تشکیل خط در جبهه دارخوین
- ۷۹.....تشدید حملات دشمن
- ۸۰.....پایداری زنان در خرمشهر
- ۸۲.....پیشروی‌های دشمن از بیست‌ویکم تا بیست‌وچهارم مهر
- ۸۷.....تشکیل دسته کربلا
- ۹۰.....آخرین مقاومت‌ها در خرمشهر
- ۹۴.....خروج نیروها از خرمشهر و سقوط شهر

جلسه چهارم: عملیات در کوی ذوالفقاری و محور ایران‌گاز

- ۹۷.....چکیده
- ۹۸.....استقرار در آبادان
- ۱۰۱.....عبور عراقی‌ها از بهمنشیر و جنگ در کوی ذوالفقاری
- ۱۰۹.....تلاش مجدد ارتش عراق برای عبور از بهمنشیر
- ۱۱۰.....تشکیل خط پدافندی در جاده قُفاص
- ۱۱۲.....حمله پیش‌دستانه در غرب جاده قُفاص و تثبیت مواضع
- ۱۱۸.....استقرار در محور ایران‌گاز
- ۱۲۳.....عملیات در محور ایران‌گاز
- ۱۲۴.....عملیات سهرای آبادان

جلسه پنجم: تشکیل محورهای مقاومت در آبادان

- ۱۲۷.....چکیده
- ۱۲۸.....ارتباط با ستاد فرماندهی ارتش
- ۱۳۰.....فرماندهی ایستگاه ۷
- ۱۳۰.....محورهای مقاومت در آبادان

۱۳۳.....	سازماندهی آتش در محور فیاضیه.....
۱۳۸.....	بی‌اطلاعی از عملیات توکل ارتش.....
۱۳۹.....	ترکیب و وضعیت نیروهای حاضر در آبادان.....
۱۴۲.....	جریان‌داشتن زندگی در محاصره.....
۱۴۶.....	بازدید مقامات کشوری و لشکری از خطوط مقدم آبادان.....
۱۴۹.....	کمبود تجهیزات.....

جلسه ششم: عملیات تپه‌های مدن

۱۵۱.....	چکیده.....
۱۵۲.....	ساماندهی خطوط پدافندی شهر آبادان.....
۱۵۵.....	مجموعه‌ای به استعداد یک تیپ.....
۱۵۸.....	کسب آمادگی برای عملیات.....
۱۶۰.....	آشنایی با مهدی باکری.....
۱۶۱.....	جغرافیای منطقه عملیات تپه‌های مدن.....
۱۶۳.....	عملیات ناهماهنگ نیروهای خمینی‌شهر.....
۱۶۴.....	هماهنگی با ارتش.....
۱۶۷.....	اجرای عملیات تپه‌های مدن.....
۱۶۹.....	تصرف اهداف.....
۱۷۲.....	ناپدیدشدن فرمانده ارتشی.....
۱۷۳.....	پاتک عراق به تپه‌های مدن.....
۱۷۶.....	دستاوردهای عملیات تپه‌های مدن.....

جلسه هفتم: عملیات ثامن الائمه^(ع) و شکست حصر آبادان

۱۷۹.....	چکیده.....
۱۸۰.....	تلاش برای شکستن حصر آبادان.....
۱۸۱.....	آموزش نیروها و شناسایی منطقه.....
۱۸۴.....	طرح مانور عملیات ثامن‌الائمه ^(ع)
۱۸۵.....	اهداف عملیات.....
۱۸۷.....	یگان‌های ارتش عراق در عملیات ثامن‌الائمه ^(ع)
۱۹۰.....	تلاش برای شکستن خط دشمن.....
۱۹۳.....	پاتک نیروهای عراقی.....
۲۰۰.....	استعداد دشمن در شرق کارون.....
۲۰۱.....	نقش جهاد سازندگی در عملیات ثامن‌الائمه ^(ع)
۲۰۱.....	ارتقای گردان کربلا به تیپ کربلا.....
۲۰۲.....	شکست حصر آبادان به مثابه تکلیفی شرعی.....
۲۰۵.....	انعکاس پیروزی در عملیات.....

جلسه هشتم: تدارک عملیات طریق القدس

۲۰۷.....	چکیده.....
۲۰۸.....	فرماندهی محور کارون.....
۲۱۰.....	فرماندهی تیپ کربلا.....
۲۱۱.....	رفتن به سوسنگرد.....
۲۱۱.....	تشکیل خط پدافندی در دهلاویه.....
۲۱۳.....	استقرار قبضه‌های ادوات در خط دفاعی.....
۲۱۴.....	ایجاد استحکامات و تقویت خط پدافندی.....
۲۱۴.....	تحویل گرفتن تیپ.....
۲۱۵.....	امید و ایمان دو عامل غلبه بر مشکلات.....
۲۱۷.....	شایعه شهادت.....
۲۱۸.....	اولین نیروهای تیپ کربلا.....
۲۱۹.....	سازماندهی تیپ کربلا.....
۲۲۲.....	استقرار تیپ کربلا.....
۲۲۶.....	در تکاپوی آزادسازی بستان.....
۲۲۷.....	فرمانده تیپ در کمین دشمن.....
۲۲۸.....	معیارهای انتخاب فرمانده.....
۲۳۰.....	نقش صیاد شیرازی در متقاعد کردن ارتش.....
۲۳۱.....	مشکلات شناسایی منطقه جنوب کرخه.....
۲۳۳.....	طرح مانور عملیات طریق القدس.....

جلسه نهم: عملیات طریق القدس و آزادسازی بستان

۲۳۹.....	چکیده.....
۲۴۰.....	استعداد تیپ کربلا و ترکیب نیروهای آن.....
۲۴۳.....	طرح مانور تیپ کربلا در عملیات طریق القدس.....
۲۴۹.....	تحرکات دشمن.....
۲۵۴.....	درگیری با تانک‌های عراقی روی پل سابله.....
۲۵۷.....	شکست پاتک دشمن روی پل سابله.....
۲۵۸.....	شناسایی از عمق منطقه دشمن.....
۲۶۰.....	پیشنهاد عملیات در شمال رودخانه نیسان.....
۲۶۱.....	عقب‌نشینی عراقی‌ها از شمال رودخانه نیسان.....
۲۶۵.....	روایت امیر سیروس لطفی از عملیات فریب.....

جلسه دهم: نبرد جزابه و آمادگی برای عملیات فتح‌المبین

۲۶۷.....	چکیده.....
۲۶۸.....	گام بلندتر در غرب کرخه.....

۲۶۹	دیدار با امام
۲۷۲	افزایش تیپ‌های سپاه در آستانه عملیات فتح‌المبین
۲۷۴	حمله پیش‌دستانه ارتش عراق به تنگه چزابه
۲۷۶	انگیزه ارتش عراق از حمله به چزابه
۲۸۰	مأموریت تیپ کربلا در عملیات فتح‌المبین
۲۸۲	تغییر مأموریت تیپ کربلا
۲۸۳	مأموریت قرارگاه فتح در عملیات فتح‌المبین
۲۸۵	استقرار در منطقه جدید
۲۸۶	ویژگی‌های عملیات قرارگاه فتح
۲۸۸	مشکلات پشتیبانی از نیروها
۲۸۹	شناسایی مواضع دشمن
۲۹۲	عدو شود سبب خیر
۲۹۳	ورود دفتر سیاسی به حوزه روایت‌گری جنگ
۲۹۴	دستگیری چوپان جاسوس
۲۹۶	ترکیب و استعداد تیپ ۲۵ کربلا در عملیات فتح‌المبین
۳۰۰	طرح مانور تیپ ۲۵ کربلا در عملیات فتح‌المبین

جلسه یازدهم: عملیات فتح‌المبین و آزادسازی مناطق غرب کرخه

۳۰۱	چکیده
۳۰۲	تک محدود عراق به تنگه رقابیه
۳۰۴	تخریب سنگر فرماندهی تیپ ۲۵ کربلا
۳۰۷	مرحله اول عملیات فتح‌المبین
۳۰۹	حضور در ارتفاعات رقابیه
۳۱۱	جنگ رودررو در تنگه رقابیه
۳۱۱	آزادسازی برقازه
۳۱۲	تانک‌های دشمن در باتلاق سندال
۳۱۴	مرحله دوم عملیات فتح‌المبین
۳۱۵	مرحله سوم عملیات فتح‌المبین
۳۱۷	نقاط ضعف و قوت عملیات
۳۱۹	دستاوردها و نتایج عملیات فتح‌المبین

جلسه دوازدهم: طراحی عملیات بیت‌المقدس

۳۲۳	چکیده
۳۲۴	تأکید امام بر حفظ جان و مال مردم عراق
۳۲۵	ابلاغ مأموریت جدید به تیپ ۲۵ کربلا
۳۲۸	تعامل تیپ ۲۵ کربلا با تیپ‌های دیگر اصفهان

۳۲۹	قناعت در مطالبات و پرهیز از حاشیه‌ها.....
۳۳۲	ناملايمات پس از عمليات فتح‌المبين
۳۳۴	حضور در منطقه عمليات.....
۳۳۵	نفوذ در منطقه دشمن برای شناسایی
۳۳۸	استعداد ارتش عراق در خط حد یگان کربلا.....
۳۴۰	سازمان رزم تیپ ۲۵ کربلا در عمليات بیت‌المقدس.....
۳۴۲	کسب آمادگی برای عمليات.....
۳۴۴	ادغام با گردان‌های ارتش

جلسه سیزدهم: مرحله اول و دوم عمليات بیت‌المقدس

۳۴۹	چکیده
۳۵۰	طراحی و اجرای مرحله اول عمليات بیت‌المقدس.....
۳۵۲	بی‌خبری نیروهای پشتیبانی دشمن از عمليات
۳۵۳	رسیدن به جاده اهواز - خرمشهر.....
۳۵۴	به‌کارگیری یگان‌های زرهی - مکانیزه در نفوذ به عمق دشمن.....
۳۵۶	تأخیر در الحاق
۳۵۷	انتقال ادوات و توپخانه به غرب کارون.....
۳۵۷	تأمین اهداف مرحله اول عمليات.....
۳۵۸	استیصال دشمن در جبهه وسیع نبرد
۳۵۹	بسته‌شدن عقبه اصلی دشمن
۳۵۹	دلایل تأخیر در الحاق یگان‌های قرارگاه‌های فتح و نصر.....
۳۶۱	پاتک دشمن در مرحله اول عمليات
۳۶۲	کامل‌شدن الحاق در محدوده جاده اهواز - خرمشهر.....
۳۶۳	شناسایی برای اجرای مرحله دوم عمليات بیت‌المقدس
۳۶۴	سازماندهی نیروها برای مرحله دوم عمليات.....
۳۶۶	شروع مرحله دوم عمليات و یورش به سمت مرز.....
۳۶۹	پاتک ارتش عراق در مرحله دوم عمليات.....
۳۷۱	خسارات و تلفات عراقی‌ها در مرحله دوم
۳۷۲	شنود مکالمات دشمن
۳۷۲	موفقیت صددرصد در مرحله دوم عمليات.....

جلسه چهاردهم: مرحله سوم و چهارم عمليات بیت‌المقدس

۳۷۵	چکیده
۳۷۶	هماهنگی فرماندهان برای اجرای مرحله سوم عمليات.....
۳۷۸	طراحی مرحله چهارم عمليات بیت‌المقدس.....

۳۸۰	قرعه‌کشی برای تعیین مأموریت
۳۸۱	شناخت منطقه شلمچه تا خرمشهر
۳۸۲	تأمین مرز شلمچه
۳۸۳	سازمان تیپ ۲۵ کربلا در آستانه فتح خرمشهر
۳۸۴	روش اداره گردان‌ها
۳۸۵	اجرای مرحله چهارم عملیات
۳۸۷	جنگ سخت روی جاده شلمچه
۳۸۸	تلاش دشمن برای حفظ خط مرزی شلمچه و تنومه
۳۸۹	تصرف پل نو، عامل تسلیم دشمن در خرمشهر
۳۹۰	تشکیل خط مقدم در مرز
۳۹۱	حماسه فتح خرمشهر
۳۹۳	اطلاع کم عراقی‌ها از سازمان رزم سپاه
۳۹۴	مسائل شرعی و معنوی در بحبوحه عملیات

جلسه پانزدهم: عملیات رمضان

۳۹۷	چکیده
۳۹۸	جمع‌آوری غنائم و مهمات بعد از عملیات بیت‌المقدس
۴۰۰	رفتن از تیپ ۲۵ کربلا
۴۰۲	ازدواج و تشکیل خانواده
۴۰۳	نقش زنان اصفهان در جنگ
۴۰۴	آغاز زندگی مشترک در منطقه جنگی
۴۰۶	عبور از مرز
۴۰۷	حضور در خاک عراق با هدف تنبیه متجاوز
۴۰۸	طراحی عملیات رمضان
۴۱۱	پیشنهاد تغییر مانور
۴۱۲	سازمان رزم و مانور تیپ ۲۵ کربلا
۴۱۴	مرحله اول عملیات رمضان
۴۱۷	توقف نیروهای قرارگاه فجر و قدس و محاصره‌شدن تیپ ۱۴ امام حسین (ع)
۴۱۸	مرحله دوم عملیات رمضان
۴۲۰	مرحله سوم عملیات رمضان
۴۲۱	مرحله چهارم و پنجم عملیات رمضان
۴۲۲	نتایج و آموزه‌های عملیات رمضان
۴۲۴	شروط ایران برای پایان‌دادن به جنگ
۴۲۶	عبرت‌های عملیات رمضان
۴۲۶	عملکرد دستگاه دیپلماسی ایران

جلسه شانزدهم: عملیات محرم

- ۴۲۹..... چکیده
- ۴۳۰..... پیشنهاد عملیات در منطقه‌های دیگر
- ۴۳۱..... جستجو برای یافتن منطقه جدید عملیاتی
- ۴۳۲..... شناسایی ارتفاعات حمربین
- ۴۳۶..... ماجرای مجروح‌شدن در شناسایی
- ۴۳۷..... تشکیل جلسات در دوران نقاهت
- ۴۳۹..... جذب و توجه نیروهای جدید
- ۴۴۱..... ترکیب نیروهای اصلی لشکر ۲۵ کربلا
- ۴۴۱..... موقعیت منطقه
- ۴۴۲..... مانور لشکر ۲۵ کربلا در عملیات محرم
- ۴۴۵..... مرحله اول عملیات محرم
- ۴۴۷..... مرحله دوم عملیات محرم
- ۴۴۹..... تأثیر باران بر غافلگیر شدن دشمن
- ۴۵۰..... حادثه سیل رودخانه دویرج
- ۴۵۱..... دستاوردها و پیامدهای عملیات محرم

پیشگفتار

تاریخ شفاهی فرماندهان یکی از مهم‌ترین منابع برای تاریخ‌نگاری دوران دفاع مقدس و آگاهی جامعه از چیرستی، چرایی و چگونگی این رویداد مهم تاریخ معاصر ایران به شمار می‌رود. در واقع فرماندهان سطوح مختلف بودند که در هشت سال دفاع مقدس، برای آزادسازی سرزمین‌های ایران و استیفای حقوق مردم، با تکیه بر توانمندی‌ها و نیروهای خودی، عملیات‌های بزرگی را طراحی و اجرا کردند. توانمندی‌هایی که در این دوران ظهور و بروز کرد، در پیشینه تاریخی این کشور کمتر به چشم می‌خورد. ایران در آینده می‌تواند با اتکال به تجربه و مکتب دفاعی دوران دفاع مقدس و همچنین دستاوردهای علمی خود در زمینه نظامی، پیشرفت فزاینده‌ای داشته باشد و در محیط پیرامونی‌اش نقش مؤثری ایفا کند.

مقاومت مردم ایران در برابر تجاوز بیگانگان محالی فراهم کرد که استعداد فرماندهانی که در رأس امور بودند، فعلیت یابد و نام آنها در زمره قهرمانان جامعه ایران برای همیشه در تاریخ ثبت شود. مرتضی قربانی که مصداق آیه "مَنْ يَنْتَظِرْ" است، نامش در کنار نام شهدای شاخص دوران دفاع مقدس همانند مهدی باکری، ابراهیم همت، حسین خرازی، احمد کاظمی و ده‌ها شهید صاحب‌نام دیگر قرار دارد.

وی از اولین افرادی است که پس از حمله سراسری ارتش رژیم بعث عراق به مرزهای ایران، به همراه عده‌ای از دوستانش، از اصفهان به خوزستان رفت و در کنار نیروهای سپاهی، ارتشی و مردمی در خرم‌شهر، در برابر یورش دشمن مقاومت کرد. نقش مؤثر او در جلوگیری از سقوط آبادان، حضور یک‌ساله‌اش در جبهه‌های این شهر و نقش‌آفرینی‌اش در عملیات ثامن‌الائمه^(ع) موجب شد که برای آزادسازی مناطق اشغال‌شده دشت آزادگان و شهر بستان، به فرماندهی تیپ کربلا به‌عنوان یکی از اولین تیپ‌های سپاه پاسداران منصوب شود.